

TÜRKİYE PETROL HAMLESİ ve DÜNYA PETROL DURUMU

Yazan: Mahmut Rasim MUTUK

Kore ihtilâfı başlangıcında bütün Dünya stratejik madenler istihsalâtında görülen artışlar, 1950/1951 temposunu muhafaza etmemekle beraber, yine de bir sene evvelisine nispetle bir plus kaydetmektedirler. Bilhassa petrolü ele alırsak, Dünya 1953 ham petrol istihsalı, 654,2 milyon tonla 1952 senesine nispetle 33 milyon ton = % 5,3 bir artış göstermesine mukabil, bu artış daha evvelki senelerde, 1948/49 senesi Dünya petrol istihsalı aşağı yukarı sabit kalmışkın, 1949/1950 + 55 milyon ton, 1950/1951 + 65 milyon ton, 1951-1952+31 milyon ton, olmuştur. 1949-1951 senelerinde istihsal artışındaki yükseklik Kore ihtilâfı dolayısıyla bir çok memleketler teçhizat endüstrisinde istihsalin arttırılmasından ileri gelmiştir.

1953 senesi ham petrol istihsalı artışında Orta Doğu 16 milyon tonla bütün petrol memleketlerinin en başında gelmekte ve bunu 11 milyon tonla Kuzey Amerika takip etmektedir. 1953 senesi istihsalinde Doğu bloku 5,7 milyon ton, Uzak Doğu 1,5 milyon ton, Batı Avrupa ise 0,6 milyon ton bir artış kaydetmişlerdir. Buna mukabil, Latin Amerika'da ve Karibbean sahasında istihsal 2,1 milyon ton düşmüştür. Doğu bloku 5,7 milyon ton = % 9,5 petrol istihsalı artışına mukabil, Batı Dünyasındaki artış 27,2 milyon ton = o/o 4,8 tutmaktadır.

Sunuda unutmamalıyım ki Dünya büyük petrol memleketlerinin hemen hemen hepsinin istihsal kapasiteleri hakiki istihsallerinin fevkindedir. Geçen sene umumiyetle istihsalin artmasına mukabil, sene sonlarına doğru aylık istihsal-

deki artışın gerilemesi, havalaların USA da sıcak gitmesinden dolayı teshin ihtiyacının azalmasından ileri geldiğine bakılırsa, Dünya petrol istihsalinde artık tamamıyla ihtiyaca göre ayarlanma yoluna gidildiği anlaşılmaktadır.

Bilhassa . İran petrolünün tekrar Dünya petrol piyasasına çıkarılmasının siyasî zarureti karşısında bu istihsal ayarlanması daha mübrem bir şekil alacağı benzetilmektedir.

1951 de Abadan rafinerilerinin kapatılmasıyla İran petrolünün Dünya piyasasında bırakacağı boşluktan korkulmakta idi, bugün ise, aynı petrolün piyasaya avdetinden endişe edilmemektedir. Çünkü petrol şirketleri hummalı faaliyetlerle Arabistan sahalarındaki, petrol istihsalini aradaki gedik kapatacak miktarda arttırabilmişlerdir. Hattâ ARAMCO, İtalya'da inşasını düşündüğü muazzam rafineri tesisatında, istihsal edeceği petrolü, borularla Avrupa'ya nakletmek için gereken projeleri bile hazırlamıştır. Bir taraftan İran'ı iktisaden kalkındırma gayesile 32 milyon ton İran petrolünün Dünya petrol piyasasına çıkarılmasındaki siyasî zaruret ve diğer taraftan ise, Suudî Arabistan ve mücavir Şeyhlikler petrol istihsalini o nispette kısmakta maruz kalan siyasî imkânsızlık, alâkadar petrol devletlerini çok müşkül bir mevkide bırakmaktadır. Mamafih, bir İngiliz petrol mütehassisinin 1972 de Dünya petrol istihsalinin 2,3 milyar tona kadar çıkacağı hakkındaki tahminin dayandığı Dünya petrol istihlâkinin son 10 sene zarfındaki tempo ile artışı göz önünde tutulacak olursa, İran petrolünün

bazı eksperlerin de kabul ettiği gibi. fiyatlarda hiç bir buhran yaratmadan yavaş yavaş piyasaya sürülmesi imkânının hasıl olacağı ümit edilebilir.

Türkiye'ye gelince :

1933 de Güney Doğuda, Bitlis-Muş silsilesinin güneyinde uzanan sahada başlayan petrol aramaları bu bölgenin petrol havzası olabileceğini birçok strüktürlerin petrol taşıması muhtemel sahalar- meydana çıkarılması suretiyle imkân dahiline sokmuştur. Raman sahasının rejional tektonik durumunun Kuzey Irak, Kuveyt ve Arabistan'daki şartlara tamamiyle uygun olması ve bunların petrolün teşekkülü ve ekonomik kıymette yataklar halinde toplanabilmesi için en müsait şartları haiz olan mobil şelfe ait bulunması ve buna müsamil birçok strüktürlerin memlekette mevcudiyeti, Türkiye'ye bir petrol memleketi olarak inkişaf imkânını vermekte ve Raman'da iktisadî kıymette petrol ispat edilmiş olması (10 milyon ton) da bu imkânı ihtimal derecesine çıkararak, bu hususun sondajlarla tahkiki ve ispatı teşebbüsüne yol açmış bulunmaktadır. Fakat memleketin petrol varlıklarını süratle meydana çıkarmak için lüzumlu olan ve zamanla milyarlaraya varacak bir yatırım temininin bir taraftan memleketin malî ve ticarî takatının üstünde bir keyfiyet olması ve diğer taraftan da, son bir kaç sene içinde dev adımlarile inkişaf eden iktisadî kalkınmamızın meydana getirdiği ve devamı için muhtaç olduğu akaryakıt ihtiyacının bugün 1 milyon tona yükselmiş bulunması ve bundan dolayı harice tediyeye ettiğimiz dövizin bir kaç sene içinde 60 milyondan geçen sene 250 milyon T. lirası kıymetini bulması, aynı zamanda iktisadî inkişafın bu tempoda devam etmesi taktirinde, akaryakıt ihtiyacının az bir zamanda iki misline çıkması ihtimali muvacehesinde hükümet, petrollarımızın yerli ve yabancı hususî şirketler vasitasile işletilmesine karar vermiş ve petrol kanunu namı altında Büyük Millet Meclisinin tastik ve tasvibini istihsal etmiş bulunmaktadır. Bu ic-

raat, memleketimizin petrol ve iktisat tarihinde hiç şüphesiz yeni bir devrin açılmasını sağlamış bulunmaktadır.

Hükümet, memleketin iktisadi kalkınması yolunda 1954 yılı için endüstri, madencilik ve enerji işlerine 51,6 milyon, Tarım hizmetlerine 254,4 milyon ve Ulaştırma hizmetlerine de 254,8 milyon lira tahsis etmiş bulunmaktadır. Hu miktarlar bir sene evvelsine nispetle % 6,6 bir artış gösterdiği gibi, son 4 sene zarfında memleketin iktisadî kalkınması için, 408,2 milyon cari masraflar hariç, 1.559.900.000 TL. gibi daha evvelki 4 senelik bir devreye nisbette % 103 bir fazlalık gösteren muazzam yatırımlar yapılmıştır. Ekonomi sahasının her cephesinde, kendini gösteren kalkınma hareketi önümüzdeki senelerde daha büyük inkişaflar kaydedecek bir mahiyet arzettiğinden, bu ilerleyiş temposunu muhafaza ve daha hızlandırmak için zirâî ve maden ve bu meyanda bilhassa petrol istihsalâtımızı, ihtiyaca göre harice ihraç edecek kadar arttırmak mecburiyetinde bulunmaktayız.

Bu bakımdan Türk Petrol Kanununda Türkiyede istihsalî mutesavver petrol, yalnız her sene gittikçe artan akaryakıt ihtiyacımızı karşılamakla kalmayacak, aynı zamanda ihraç edilerek petrol pazarlarında Dünya petrol ihtiyacını teminde ve Dünya petrol rezervleriyle Dünya istihsalî arasındaki nisbeti tanzimde de bariz bir rol oynayacaktır. Bundan dolayıdırki, içinde bulunduğumuz 1954 senesinin altı Mayısında İşletmeler Vekili Sayın Sıtkı Yırcalı'nın huzurunda Petrol Dairesi Reisi Sayın Emin İplikçi tarafından Soconi Vacum Şirketi mümessiline imzalanarak merasimle verilen ilk petrol arama izni, Türk Ekonomi tarihinde yeni bir devre girişin ilk adımını göstermesi itibarile tarihî kıymetini her zaman için muhafaza edecektir.

Bu yeni devrin memlekete geniş ve mesut iktisadî ufuklar açmasını temenni eder, Hükümetimize muvaffakiyetler dileriz.